

Oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen

Oppimateriaalia Sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle

Anna Saarinen

Hanna Toivaala

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2022

Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Juridiikka

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Juridiikka

SAARINEN, ANNA & TOIVAALA, HANNA:
Oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen
Oppimateriaalia Sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle

Opinnäytetyö 51 sivua, joista liitteitä 12 sivua
Toukokuu 2022

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin toimeksiantona Tampereen ammattikorkeakoulun tarpeeseen. Työn tarkoituksena oli tuottaa oppimateriaalia sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle. Tavoitteena oli luoda oppimateriaali, joka tukee kyseisen opintojakson osaamistavoitteiden saavuttamista ja opiskelijoiden oppimista niin lähi-, etä- kuin hybridiopiskelussa.

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyi PowerPointilla toteutettu oppimateriaali sekä suoraan toimeksiantajalle toimitettu tehtäväpaketti sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle aiheista oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen. Oppimateriaalia luodessa huomioitiin pedagogiset näkökulmat sekä toimeksiantajan toiveet. Tämä työ vastasi toimeksiantajan tarpeeseen oppimateriaalista.

Opinnäytetyön tietoperusta tuotettiin pääosin lainopillisella menetelmällä, lisäksi sen kirjoittamisessa käytettiin muuta lähdeaineistoa kuten kasvatustieteellistä kirjallisuutta. Tietoperustassa käsitellään oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen sekä hyvän oppimateriaalin piirteet.

Sopimuksen syntymisestä, lakkaamisesta ja pätemättömyydestä on jo tehty opintojaksolle opinnäytetyö ja oppimateriaali. Tämä opinnäytetyö yhdessä aiemmin tehdyn kanssa ei kata kaikkea sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojakson sisältöä. Näin ollen keskeisin jatkotutkimusaihe olisi tehdä oppimateriaali kattamaan loppuja opintojakson sisältöjä.

Asiasanat: oikeussubjekti, oikeustoimi, edustus, valtuutus, oppimateriaali

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Jurisprudence

SAARINEN, ANNA & TOIVAALA, HANNA:
Legal Entities, Legal Acts and the Rules of Representation and Authorization
Study Material for Law of Obligations Course

Bachelor's thesis 51 pages, appendices 12 pages
May 2022

This thesis was commissioned by Tampere University of Applied Sciences. The purpose of the thesis was to produce study material for the course called Law of Obligations. The aim was to create material that supports the achievement of the course objectives and the learning of students in face-to-face, distance and hybrid learning.

The result of this thesis was a PowerPoint-based learning material and an assignment package delivered directly to the client for a course on law of obligations about legal entity, legal act and representation. Pedagogical aspects and the wishes of the client were taken into account when creating the material. This thesis responded to the client's need for new teaching material.

The theory part of the thesis was mainly assembled using a legal method. In addition, other sources were used, such as educational literature. The theory part deals with legal entities, legal acts and rules of representation and authorization, together with the characteristics of good study material.

A thesis and some study material has already been made for the same course about creating, terminating and invalidating contracts. This thesis, together with the earlier one, do not cover all the content for the Law of Obligations course. Therefore, the main topic for further research would be to produce a study material to cover the rest of the course content.

Key words: legal entity, juridical act, representation, power of attorney, study material

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
1.1	Aihe ja tausta	7
1.2	Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	8
1.3	Lainopillinen menetelmä ja toiminnallinen opinnäytetyö.....	9
2	OIKEUSSUBJEKTI	10
2.1	Yleistä	10
2.2	Luonnollinen henkilö	11
2.3	Oikeushenkilö.....	12
2.3.1	Yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt	12
2.3.2	Julkisoikeudelliset oikeushenkilöt	13
3	OIKEUSTOIMI	14
4	EDUSTAMINEN.....	16
4.1	Edustuksen lajeja	16
4.2	Edunvalvonta ja edunvalvontavaltuus	16
4.3	Prokura	17
4.4	Keskeisiä asiamiessuhteita	18
5	VALTUUTUS	20
5.1	Valtuutusten sääntely.....	20
5.2	Kelpoisuus ja toimivalta.....	20
5.3	Erlaisia valtuuttamistapoja ja niiden peruuttaminen.....	21
5.3.1	Valtakirjavaltaus	21
5.3.2	Asema-, sallimis- ja tilannevaltaus.....	22
5.3.3	Eriyinen tiedonanto ja julkisesti tiedotettu valtuutus.....	23
5.3.4	Toimeksiantovaltaus.....	24
5.4	Valtuutetun toiminta päämiehen puolesta	24
5.5	Eriytilanteita	25
6	TOIMIVA OPPIMATERIAALI	27
6.1	Opetussuunnitelman asettamat tavoitteet	27
6.2	Hyvän oppimateriaalin piirteitä pedagogisesta näkökulmasta	27
6.3	Käänteinen oppiminen	29
6.4	Hyvän oppimateriaalin visuaalisia piirteitä.....	30
7	OPINNÄYTETYÖPROSESSI	32
7.1	Suunnittelu ja raportin kirjoittaminen	32
7.2	Oppimateriaalin luominen	32
7.3	Viimeistely.....	33
7.4	Eettisyys.....	34

8 POHDINTA	35
LÄHTEET	37
LIITTEET	40
Liite 1. PowerPoint-esitys.....	40

LYHENTEET JA TERMIT

AKYL	laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä
EVVL	laki edunvalvontavaltuutuksesta
HohL	laki holhoustoimesta
KeL	laki kauppaedustajista ja myyntimiehistä
MK	maakaari
TAMK	Tampereen ammattikorkeakoulu
OikTL	oikeustoimilaki eli laki varallisuusosoikeudellisista oikeus- toimista
op	opintopiste
OYL	osakeyhtiölaki
RL	rikoslaki
VahL	vahingonkorvauslaki

1 JOHDANTO

1.1 Aihe ja tausta

Aihe opinnäytetyöhön nousi Tampereen ammattikorkeakoulun tarpeesta saada oppimateriaalia sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle, jonka olemme itsekin suorittaneet. Kuten Hakala (2004, 44–45) painottaa, hyvän opinnäyteprosessin tavoitteena ei ole ensisijaisesti hyvä opinnäyte, vaan ammattitaidon kehittyminen. Työmäärä on joka tapauksessa suuri, joten opinnäytetyö kannattaa tehdä aiheesta, joka kiinnostaa aidosti ja josta omaa jo jonkinlaisen osaamisen. Opinnäytetyö tehtiin parityönä. Olemme molemmat kiinnostuneita sopimusoikeudesta ja toisella meistä on taustaa kasvatustieteiden opiskelusta, joten aihe-ehdotukseen oli helppo tarttua.

Sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojakso kuuluu liiketalouden tutkinto-ohjelman juridiikan ammattiopintoihin. Se rakentuu opinto-oppaan (Tampereen ammattikorkeakoulu, n.d.) mukaan seuraavista osa-alueista:

- velka ja muut velvoitesuhteet
- oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen
- sopimuksen syntyminen, lakkaaminen ja pätemättömyys
- sopimustyyppit kuten irtaimen kauppa ja vakiosopimus
- vahinkojen korvaaminen
- perusteettoman edun palautus

Näistä valitsimme opinnäytetyössämme käsiteltäviksi aiheiksi oikeussubjektin, oikeustoimen ja edustamisen. Sopimuksen syntymisestä, lakkaamisesta ja pätemättömyydestä on jo tehty opinnäytetyö ja oppimateriaali. Tämä ohjasi osaltaan aihevalintaamme ja tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyvä oppimateriaali täydentää jo olemassa olevaa.

Suomessa oikeusjärjestys jaetaan yksityisoikeuteen ja julkisoikeuteen. Julkisoikeus käsittää julkisten yhteisöjen väliset suhteet, ja yksityisoikeuden piiriin kuuluvat ne säännökset, jotka koskevat yksityisten välisiä suhteita. Huomion arvoista on kuitenkin se, ettei yksityisoikeuden ja julkisoikeuden välinen raja ole aina selvä. Yksityisoikeus ryhmitellään oikeuskirjallisuudessa usein vielä yleiseen ja erityiseen yksityisoikeuteen. Yleinen yksityisoikeus eli siviilioikeus käsittää jäämistö-, perhe- ja varallisuus oikeuden ja erityiseen yksityisoikeuteen kuuluvat talous- ja kauppaoikeutta koskevat säännökset. (Hoppu, Hoppu & Hoppu 2020, 29–30.) Opinnäytetyömme käsittelee sopimus- ja velvoiteoikeutta, joka sijoittuu edellä mainitussa jaottelussa siviilioikeuden alle ja tarkemmin ottaen varallisuus-oikeuden piiriin.

1.2 Tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa oppimateriaalia sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle Tampereen ammattikorkeakoululle. Tavoitteena on luoda oppimateriaali, joka tukee kyseisen opintojakson osaamistavoitteiden saavuttamista ja opiskelijoiden oppimista niin lähi-, etä- kuin hybridiopiskelussa. Oppimateriaali kannustaa vuorovaikutteisuuteen, joka etenkin etäluennoilla saattaa jäädä helposti vähäiseksi. Se luotiin tämän opinnäytetyön tietoperustan pohjalta PowerPoint-ohjelmalla, jolloin sisältöä on helppo muokata esimerkiksi lakien muuttuessa. Materiaali sisältää PowerPoint-esityksen lisäksi tehtäväpaketin. Tehtäväpakettiin kuuluu tenttiväittämiä, sopimusasiakirjatehtäviä sekä artikkeliin pohjautuva tuntipohdintatehtävä.

Opinnäytetyö vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitä ovat oikeussubjekti ja oikeustoimi?
- Mitä tarkoittaa edustaminen ja kuinka sitä säännellään kotimaisessa lainsäädännössä?
- Millaisia valtuutustyyppisiä on ja miten ne eroavat toisistaan?
- Millainen hyvä oppimateriaali aikuiskasvatuksessa?

1.3 Lainopillinen menetelmä ja toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöt jaetaan toiminnallisiin ja tutkimuksellisiin. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä syntyy uutta tietoa, kun taas toiminnallisessa opinnäytetyössä syntyy tuotos. Toiminnallinen opinnäytetyö syntyy opiskelijan tai opiskelijoiden ja toimeksiantajan välisessä vuorovaikutuksessa keskustellen ja arvioiden. (Salonen 2013, 5–6.) Tämä opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallinen opinnäytetyö on luonteva vaihtoehto tämän opinnäytetyön toteuttamiseen, sillä toimeksiantajan toiveena on saada oppimateriaalipaketti eli tämän opinnäytetyön tuotos, joka on raportin liitteenä (Liite 1).

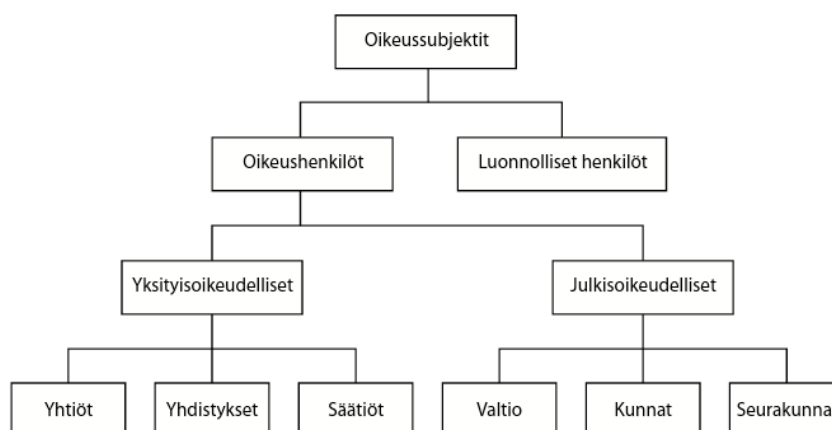
Tietoperusta tuotetaan pääosin lainopillisella menetelmällä eli oikeusdogmaattisesti. Lainopillinen menetelmä tarkoittaa voimassa olevan lain tulkintaa ja jäsentämistä (Keinänen & Väättänen 2016, 252). Lainoppi tutkii oikeusjärjestykseen kuuluvia normeja ja tulkitsee niitä. (Hirvonen 2011, 22.) Tässä opinnäytetyössä tulkitaan ja systematisoidaan voimassa olevaa Suomen lainsäädäntöä opinnäytetyön keskeisten aihepiirien osalta: oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen. Lainopillinen menetelmä sopii tämän opinnäytetyön toteuttamiseksi, sillä sen tavoitteena on jäsentää voimassa olevaa lainsäädäntöä ja auttaa ymmärtämään sitä. Tästä on hyötyä opintojakson opiskelijoille.

Tässä työssä tiedon jäsentämisen apuna käytetään normien lisäksi oppikirjoja ja ammattikirjallisuutta, sillä Suomen lainsäädännössä ei ole perusteellisesti määritelty tämän opinnäytetyön kannalta keskeisiä käsitteitä kuten oikeussubjekti ja oikeustoimi. Viimeiseen tutkimuskysymykseen ”Millainen on hyvä oppimateriaali aikuiskasvatuksessa?” ei voida vastata lainopillisesti, vaan kirjallisuuden ja tutkimusten pohjalta sekä omakohtaisen kokemuksen perusteella, sillä olemme itse suorittaneet kyseisen opintojakson.

2 OIKEUSSUBJEKTI

2.1 Yleistä

Oikeussubjekti tarkoittaa sitä, jolla voi Suomen vallitsevan oikeusjärjestyksen mukaan olla erilaisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Oikeussubjekti voi olla luonnollinen henkilö eli ihminen tai oikeushenkilö eli juridinen henkilö. Oikeushenkilö on oikeusjärjestyksen luoma henkilöiden tai pääomien yhteenliittymä. (Hoppu ym. 2020, 33–42.) Kuviossa 1 havainnollistetaan oikeussubjektikäsitteen jakautumista oikeushenkilöihin ja luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöiden jakoa edelleen yksityis- ja julkisoikeudellisiin.

KUVIO 1. Oikeussubjektien jaottelu (Karttunen ym. 2017)

Oikeussubjektin käsitettä ei löydy lainsäädännöstä, vaikka se onkin yksi oikeusajattelumme keskeisiä käsitteitä. Nykyinen oikeussubjektikäsitteemme on peräisin 1800-luvun yksityisoikeusajattelusta. Kurjen (2018a) mukaan käsite vaatisi uudelleenarviointia, koska nykykäsitteemme vaikeuttaa esimerkiksi vähemmistöjen, sikiöiden ja eläinten oikeusaseman ymmärtämistä. Kurki (2018b) pohtii myös tulevaisuuden haasteita tekoälyn ja robotiikan kehittyessä. Kansainvälisessä keskustelussa ovat tekoälyn ja robottien oikeudet ja vastuut sekä näiden voimassaolon mahdollistava oikeussubjektius saaneet lisääntyvässä määrin huomiota.

2.2 Luonnollinen henkilö

Luonnollisen henkilön eli ihmisen oikeuskelpoisuus alkaa tämän syntymästä ja päättyy tämän kuolemaan. Kukaan ei voi itse luopua oikeuskelpoisuudesta, eikä sitä voida keneltäkään poistaa. (Hoppu ym. 2020, 34.)

Vaikka jokainen henkilö on eläessään oikeuskelpoinen, oikeuteen määrätä omista oikeuksista ja velvollisuuksista vaaditaan oikeudellinen toimintakyky eli oikeustoimikelpoisuus. Tämä saavutetaan pääsääntöisesti henkilön tullessa täysivaltaiseksi eli täyttäessä 18 vuotta. Oikeudellisen toimintakyvyn puutetta kutsutaan vajaavaltaisuudeksi. Tällöin vajaavaltaisen eli päämiehen asioita hoitaa edunvalvoja. Alaikäisten kohdalla edunvalvoja ovat yleensä hänen huoltajansa. Poikkeuksena 18 vuoden iästä alkaen sallituista oikeustoimista on adoptio, jonka on katsottu olevan niin velvoittava, että adoptionhakijalta vaaditaan harvoja erityistapauksia lukuun ottamatta 25 vuoden ikä. (Hoppu ym. 2020, 35–37.)

Jo ennen täysivaltaiseksi tuloa henkilöllä on oikeus tehdä tavanomaisia sekä merkitykseltään vähäisiä oikeustoimia, hänellä on siis rajoitettu oikeustoimikelpoisuus. Vajaavaltainen saa esimerkiksi määrätä omalla työllään ansaitsemaansa omaisuudesta ja tehdä tavanomaisia ostoksia. 15 vuotta täyttänyt saa itse tehdä, irtisanoa ja purkaa työsopimuksen. Edunvalvoja saa kuitenkin purkaa alaikäisen tekemän työsopimuksen, jos pitää sitä tarpeellisena alaikäisen kasvatuksen, kehityksen tai terveyden takia. (Hoppu ym. 2020, 35–37.)

Henkilö menettää oikeustoimikelpoisuutensa kuollessaan, kuten myös oikeuskelpoisuutensa. Oikeustoimikelpoisuutta voidaan kuitenkin rajoittaa jo henkilön eläessä, kokonaan sitä ei kuitenkaan voida poistaa. (Hoppu ym. 2020, 38). Jos täysiikäinen henkilö ei ole kykenevä huolehtimaan taloudellisista asioistaan ja hänen etunsa ovat sen vuoksi vaarassa, tuomioistuin voi lain holhoustoimesta (HolhL, 442/1999) 18 §:n mukaisesti rajoittaa hänen oikeustoimikelpoisuuttaan. Ensisijaisesti on kuitenkin määrättävä edunvalvoja ennen oikeustoimikelpoisuuden rajoittamista. (Hoppu ym. 2020, 39.) Tätä käsitellään tarkemmin tämän raportin luvussa 4.2.

Oikeustoimikelpoisuudesta on erotettava oikeudellinen vastuunalaisuus eli henkilön vastuu tekojensa seurauksista (Hoppu ym. 2020, 41). Rikoslain (RL 39/1889) 3 luvun 4 §:n mukaan rikosoikeudellisen rangaistusvastuun edellytys on se, että tekijä on tekohetkellä täyttänyt 15 vuotta. Vahingonkorvaukselle vahingonkorvauslaki (VahL, 412/1974) ei tunne alaikäraja, mutta alaikäisen aiheuttaman vahingon korvauksen määrää harkitaan lain 2 luvun 2 §:n mukaisesti hänen ikänsä ja kehitystasonsa, teon laadun, osapuolten varallisuusolojen sekä muiden olosuhteiden mukaan.

2.3 Oikeushenkilö

Saarnilehdon ym. (2004) mukaan julkisoikeudellinen tai yksityisoikeudellinen yhteisö saa oikeushenkilöyden, jos oikeusjärjestys on tunnustanut sille oikeuskelpoisuuden ja oikeustoimikelpoisuuden. Hoppun ym. (2020, 42) määritelmän mukaan oikeushenkilö on oikeusjärjestyksen luoma henkilötyyppi.

Oikeushenkilön syntymän edellytyksistä vallitsee eriäviä käsityksiä. Yleensä vaaditaan, että organisaatiolla on nimi sekä oma varallisuus, jota pysyvä toimielin hoitaa. Oikeushenkilö siis vaatii olemassaoloonsa luonnollisten henkilöiden myötävaikutusta. Useimmissa tapauksissa oikeushenkilö merkitään lain mukaisten perustamistoimien jälkeen erityiseen julkiseen rekisteriin. Oikeushenkilö syntyy ja saa oikeus- ja oikeustoimikelpoisuutensa tämän merkinnän hetkellä ja lakkaa sekä menettää kelpoisuutensa merkinnän poistuessa. Oikeushenkilön oikeustoimikelpoisuus ei tämän luonteesta johtuen ole yhtä kattava kuin luonnollisen henkilön, esimerkiksi avioliiton solmiminen tai edunvalvojana toimiminen eivät ole mahdollisia. (Hoppu ym. 2020, 42, 49–50.)

2.3.1 Yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt

Yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt ovat henkilöiden yhteenliittymiä eli yhteisöjä. Ne ovat joko yhtiöitä, joissa yhtiöosuuksien luku on kiinteä, yhdistyksiä, joissa

jäsenmäärä vaihtelee tai säätiöitä, jotka muodostuvat tiettyyn tarkoitukseen käytettävän omaisuuden ympärille. (Hoppu ym. 2020, 43, 45.) Perustamisprosessi on henkilötyypistä riippuen erilainen, siksi onkin syytä selvittää oikeus- ja oikeustoimikelpoisuuden syntyminen jokaisen henkilön kohdalla erikseen. (Saarnilehto ym. 2004.) Osakeyhtiölain (OYL, 624/2006) 1 luvun 2 §:n mukaan osakeyhtiö syntyy rekisteröimisellä. Lisäksi rekisteriviranomaiselle on ennen rekisteröintiä toimitettava OYL 2 luvun 8 §:n mukaiset asiakirjat, todistukset ja vakuutukset. Avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön syntymisestä säädetään laissa avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (AKYL, 389/1988). Lain 1 luvun 2 §:n mukaan kyseiset yhtiömuodot syntyvät rekisteröimisellä, lisäksi vaaditaan 1 luvun 4 §:n mukainen yhtiösopimus.

2.3.2 Julkisoikeudelliset oikeushenkilöt

Julkisoikeudelliset oikeushenkilöt kantavat julkista valtaa. Julkisoikeudellinen oikeushenkilö saattaa toimia yksityisoikeudellisin menettelytavoin esimerkiksi ostaessaan, myydessään ja omistaessaan. Julkisoikeudellinen oikeushenkilö toimii kuitenkin julkisissa tehtävissä ja sen tahdonmuodostus ja päätökset ovat myös julkisia. Julkisia henkilöyhteenliittymiä kutsutaan yhteisöiksi ja julkisoikeudellisia säätiöitä laitoksiksi. Suomen valtio on merkittävin yhtenäinen yhteisö, eikä sen eri virastoilla ole omia oikeuksia ja velvollisuuksia. Muita julkisoikeudellisia yhteisöjä ovat esimerkiksi kunnat ja Suomen evankelisluterilainen kirkko, laitoksia puolestaan Suomen Pankki ja Kansaneläkelaitos. Jako julkis- ja yksityisoikeudellisiin oikeushenkilöihin ei aina ole selkeä ja yksitulkintainen, esimerkiksi Suomen evankelisluterilainen kirkko on julkisoikeudellinen, mutta monet muut uskonnolliset yhdyskunnat ovat yksityisoikeudellisia. (Hoppu ym. 2020, 49; Saarnilehto ym. 2004.)

3 OIKEUSTOIMI

Oikeustoimella tarkoitetaan oikeussubjektin tahdonilmaisua, jonka seurauksena hän pyrkii muuttamaan, perustamaan tai kumoamaan oikeussuhteen. Merkitystä ei ole sillä, onnistutaanko tässä tarkoituksessa. Oikeustoimi vaatii tahdon, mikäli tahdonilmaus on tehty pakon edestä, ei kyseessä ole oikeustoimi. (Saarilehto & Annola 2018, 8.; Hoppu ym. 2020, 52.) Sopimusten tekemisestä säädetään pääasiassa laissa varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929) jäljempänä oikeustoimilaki (OikTL).

Oikeustoimet jaetaan yksipuolisiin ja kaksipuolisiin oikeustoimiin riippuen siitä syntykö oikeusvaikutus yhden henkilön tahdonilmaisulla kuten testamentissa vai vaatiiko sen syntyminen kaksi yhtäpitävää tahdonilmaisua kuten esimerkiksi kaupassa (Hoppu ym. 2020, 57–58). Sopimus- ja velvoiteoikeuden näkökulmasta keskeinen oikeustoimi on kaksipuolinen oikeustoimi eli sopimus. Sopimuksesta voidaan erottaa kaksi oikeustointa, jotka ovat tarjous ja siihen annettu vastaus. (Saarilehto & Annola 2018, 8.) Sopimuksia ryhmitellään edellä kuvatun lisäksi myös sen mukaan ovatko ne vastikkeellisia vai vastikkeettomia. Vastikkeeton oikeustoimi on sellainen, jossa henkilö saa edun ilman uhrausta. Tyypillinen vastikkeeton oikeustoimi on lahja. Vastikkeellinen oikeustoimi puolestaan on sellainen, jossa etua vastaan saadaan etu. Tyypillinen esimerkki vastikkeellisesta oikeustoimesta on kauppa, jossa kauppahintaa vastaan saadaan tavara. (Hoppu ym. 2020, 57.)

Kaksipuoliset oikeustoimet ovat pääsääntöisesti vapaamuotoisia eli laki ei yleensä määrittele sitä millä tavalla ne tehdään. Sopimuksen tekotavan vapaamuotoisuutta kutsutaan muotovapaudeksi. Oikeustoimi voidaan toisin sanoen tehdä pääsääntöisesti joko kirjallisesti tai suullisesti, jopa hiljaisesti eli konkluudenttisesti. (Saarilehto 2018, 9, 53.) On esimerkiksi tyypillistä, että päivittäistavarakaupassa syntyy sopimus tuotteen ostamisesta sillä, että asiakas kävelee tuotteen kanssa kassalle ja maksaa sen. Näin on syntynyt hiljainen sopimus tuotteen ostamisesta. Vaikka oikeustoimi voidaan pääsääntöisesti tehdä vapaamuotoisesti, on kirjallisen sopimuksen tekeminen osapuolten etujen mukaista merkitykseltään huomattavissa oikeustoimissa. Tällöin on helpompi näyttää myöhemmin

toteen, mitä on sovittu, mikäli sopimuksen sisällöstä tulee erimielisyyttä. Osa oikeustoimista myös on määrämuotoisia eli esimerkiksi kiinteistön kauppa tulee tehdä kirjallisena ja muiden maakaaren (MK, 540/1995) 2 luvun 1 §:n muotomääräysten mukaisena ollakseen pätevä.

4 EDUSTAMINEN

4.1 Edustuksen lajeja

Sen lisäksi, että luonnollinen henkilö voi itse solmia sopimuksia voi hän myös antaa oikeustoimen toisen henkilön tehtäväksi. Tällainen tilanne voi olla silloin kun henkilö itse ei ole halukas tai on muusta syystä estynyt tekemään sopimusta. Oikeustoimen toisen henkilön tehtäväksi antavaa kutsutaan päämieheksi ja hänen puolestaan oikeustoimen tekevää edustajaksi. Edustus on siis sitä, kun toimitaan toisen nimissä omaehtoisesti. (Saarilehto & Annola 2018, 73.) Oikeushenkilö ei voi itse tehdä oikeustoimia, vaan tarvitsee aina luonnollisen henkilön edustajakseen (Saarnilehto ym. 2004).

Sellainen edustus, josta käy ilmi edustajan päämies on välitöntä edustusta. Edustaja ei siis toimi itsensä, vaan päämiehensä puolesta. Edustajan on aina ilmaistava, kuka on oikeustoimen toinen osapuoli, jota tahdonilmaisut ja oikeustoimet sitovat. Välillisessä edustuksessa edustaja toimii omissa nimissään ja oikeustoimi sitoo edustajaa, eikä päämiestä. (Hoppu ym. 2020, 196.)

Edustus saattaa perustua lain määräykseen, jolloin on kyse lakisääteisestä edustuksesta. Lakisääteisiä edustajia ovat esimerkiksi edunvalvojat, konkurssipesien pesänhoitajat ja osakeyhtiön toimitusjohtaja. Edustuksen perustuessa lain sijaan henkilön antamaan tahdonilmaisuuksiin on kyse tahdonvaltaisesta edustuksesta. (Hoppu ym. 2020, 196–197.)

4.2 Edunvalvonta ja edunvalvontavaltuus

Edunvalvonta on yleinen lakisääteisen edustuksen muoto. Kuten edellä luvussa 2.1 todettiin, alle 18-vuotiaan edunvalvoja on yleensä hänen huoltajansa. Luvussa kerrottiin myös, että ennen täysi-ikäisen henkilön oikeustoimikelpoisuuden rajoittamista on määrättävä edunvalvoja. Esimerkiksi muistisairaana vanhuksen edut turvataan ensisijaisesti edunvalvojan määräämisellä. Tuomioistuimien päätös, että kyseinen vanhus saa tehdä tiettyjä oikeustoimia vain edunvalvojan

kanssa, tai jopa että edunvalvoja tekee oikeustoimet hänen puolestaan. Edunvalvoja ei kuitenkaan voi esimerkiksi myydä kiinteistöä päämiehen puolesta. Edunvalvojan määrää käräjäoikeus tai Digi- ja väestötietovirasto. (Hoppu ym. 2020, 37–38.)

Henkilö voi varautua jo etukäteen edellä kuvatun kaltaisen terveydentilan heikkenemisen aiheuttamaan oikeustoimikelpoisuuden heikkenemiseen tekemällä edunvalvontavaltuutuksen. Siitä määrätään laissa edunvalvontavaltuutuksesta (EVVL, 648/2007). Valtakirjan tällaista valtuutusta varten voi tehdä täysi-ikäinen henkilö, joka ymmärtää valtuutuksen merkityksen. Edunvalvontavaltuutus on tehtävä kirjallisesti muotomääräyksiä noudattaen ennen toimintakyvyn heikkenemistä, jotta se on pätevä. Valtuuttajan on allekirjoitettava valtakirja tai tunnustettava siinä oleva allekirjoitus omakseen kahden todistajan yhtäaikaaisesti läsnä ollessa. Todistajien on myös vahvistettava allekirjoituksillaan, että he tiesivät kyseessä olevan edunvalvontavaltakirjan. Valtakirjasta on käytävä ilmi valtuuttamistarkoitus, valtuuttajan ja valtuutetun nimet, valtuutetun toimivalta ja määräys siitä, että valtuutus tulee voimaan sitten, kun valtuuttaja ei enää kykene huolehtimaan asioistaan. Valtuutuksen voi halutessaan rajata koskemaan vain tiettyä oikeustointa, asiaa tai omaisuutta. Valtuutus on voimassa, kun holhousviranomaisen on vahvistanut sen valtuuttajan toimintakyvyn heikkennyttyä. Edunvalvontavaltuutus päättyy valtuuttajan kuollessa, valtuutetun luopuessa tehtävästään tai valtuuttajan peruessa valtuutuksen. Valtuutettu saa myös kieltäytyä ottamasta valtuutusta vastaan. (EVVL, 648/2007.)

4.3 Prokura

Prokura on yleisvaltuutus, jonka kaupparekisteriin merkitty elinkeinonharjoittaja on antanut luonnolliselle henkilölle yrityksensä edustamista varten. Prokurasta säädetään prokuralaissa (130/1979). Tällaisen yleisvaltuutuksen saajaa kutsutaan prokuristiksi ja hän saa oikeuden kirjoittaa päämiehen toiminimen sekä toimia muutoinkin hänen puolestaan. Prokuristin täytyy aina toiminimen kirjoittaessaan osoittaa toimivansa prokuralla lisäämällä tästä merkintä (prokuristina, p.p. tai per procuram) allekirjoitukseen. Ilman erityistä valtuutusta prokuristi ei kuitenkaan saa luovuttaa päämiehen kiinteää omaisuutta tai tontinvuokraoikeutta eikä

hakea niihin kiinnitystä. Prokuristi ei saa myöskään siirtää prokuraa toiselle henkilölle. Prokura voidaan antaa valtakirjalla, joka ilmenee selkeästi prokuraksi tai rekisteröimällä se kaupparekisteriin. Prokura voidaan peruuttaa milloin tahansa. (Prokuralaki, 130/1979.)

4.4 Keskeisiä asiamiessuhteita

Kauppaedustajaksi kutsutaan elinkeinonharjoittajaa, joka on tehnyt päämiehen kanssa edustussopimuksen. Sopimuksessa kauppaedustaja sitoutuu jatkuvasti edistämään tavaroiden myyntiä tai ostoa ja päättämään myynti- ja ostosopimuksia päämiehen nimissä. Kauppaedustajista säädetään laissa kauppaedustajista ja myyntimiehistä (KeL, 417/1992), jäljempänä kauppaedustajalaki. Kauppaedustajalain 5 §:n mukaan kauppaedustajan on huolehdittava päämiehen edusta ja noudatettava hänen antamiaan kohtuullisia ohjeita. Kauppaedustajan on myös ilmoitettava päämiehelleen saamistaan tiedoista, tarjouksista ja sopimuksista ilman aiheetonta viivytystä. Vastaavasti kauppaedustajalain 8 §:n mukaan päämiehen on toimitettava edustajalle kaikki hänen tehtävänsä suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja aineisto.

Kauppaedustaja on vain tarjousten välittäjä, eikä hän saa ilman erillistä valtuutusta tehdä päämiestänsä sitovia oikeustoimia tai päättää sopimuksia päämiehen puolesta. Jos päämies on antanut kauppaedustajalle nimellään varustettuja lomakepohjia, näiden voidaan katsoa toimivan valtuutena täyttää sopimus. Tällöin kauppaedustajan täyttämä lomake sitoo päämiestä. (Hoppu ym. 2020, 211.) Kauppaedustajia ovat esimerkiksi rakennusalan edustusliikkeet, jotka välittävät usean eri yhteistyöyrityksensä palvelut asiakkaalle yhtenä kokonaisuutena.

Komissiokaupassa asiamies eli komissionsaaja myy tai ostaa tavaroita omissa nimissään päämiehen eli komissionantajan lukuun. Komissiossa on kyse välillisestä edustuksesta, joten asiamies on vastuussa sopimuksen täyttämisestä. Komissiota tavara on aina pidettävä erillään komissionsaajan omaisuudesta. Komissiokauppaa on esimerkiksi pörssissä tapahtuva myynti ja ostaminen. Kauppiat

toimivat välikätenä myyden ja ostaen arvopapereita omissa nimissään, omistusoikeuden siirtyessä kuitenkin aina suoraan myyjältä ostajalle. (Hoppu ym. 2020, 212.)

5 VALTUUTUS

5.1 Valtuutusten sääntely

Valtuutusta koskevat keskeisimmät säännökset löytyvät oikeustoimilain toisesta luvusta, mutta sääntely ei ole tyhjentävä. Säännöksiä valtuutuksesta löytyy myös muista laeista, eikä kaikkea valtuutukseen liittyvää ole kirjattu lakiin lainkaan. Valtuutus on oikeustoimella perustettua edustusvaltaa, siksi valtuuttajan eli päämiehen on aina oltava oikeustoimikelpoinen. Valtuutus antaa valtuutetulle oikeuden tehdä oikeustoimen tai oikeustoimia päämiehen puolesta, mutta velvoitetta siihen ei ole. Velvoite oikeustoimen tekemiseen täytyy ilmaista erikseen. (Hoppu ym. 2020, 197–198.)

5.2 Kelpoisuus ja toimivalta

Valtuutuksissa on erotettava toisistaan kaksi keskeistä käsitettä, kelpoisuus ja toimivalta. Päämiehen valtuutetulle perustamaa edustusvaltaa kutsutaan kelpoisuudeksi. Kelpoisuus osoittaa, mitä valtuutettu voi tehdä kolmannen osapuolen kanssa päämiehen puolesta. Kolmas osapuoli pystyy selvittämään valtuutuksesta, millainen kelpoisuus valtuutetulle on annettu. (Hoppu ym. 2020, 198.)

Toimivalta osoittaa, mitä päätöksiä valtuutettu voi tehdä päämiehen puolesta kelpoisuutensa sisällä. Toimivalta ei yleensä ilmene valtuutuksesta, vaan se perustuu päämiehen ja valtuutetun sopimukseen. Kelpoisuus ja toimivalta voivat siis erota toisistaan sekä sisältönsä että laajuutensa puolesta. (Hoppu ym. 2020, 199.)

Kelpoisuuden ja toimivallan ero käy parhaiten ilmi esimerkin avulla. Päämies on valtuuttanut henkilön myymään päämiehen omistaman henkilöauton. Valtuutetulla on tällöin kelpoisuus myydä kyseinen auto. Päämies on kuitenkin antanut valtuutetulle määräyksen siitä, ettei autoa saa myydä alle 5000 eurolla. Tätä määrystä ei valtuutuksesta löydy, vaan se perustuu vain valtuutetun ja päämiehen keskinäiseen sopimukseen. Valtuutetulla on tällöin toimivalta myydä auto vain

vähintään 5000 euron hinnalla, joten hänen toimivaltansa on hänen kelpoisuuttaan suppeampi. Usein tällaisia toimivaltaa määrittäviä ehtoja ei kirjata valtuutukseen, koska neuvottelujen vastapuoli saattaisi hyötyä siitä, että hän tietää jo valtuutuksesta mikä on alin tai korkein mahdollinen hinta, jonka päämies hyväksyy.

5.3 Erilaisia valtuuttamistapoja ja niiden peruuttaminen

5.3.1 Valtakirjavaltautus

Tyypillisin valtuutustapa on valtuuttajan valtuutetulle antama asiakirja, jota kutsutaan valtakirjaksi. Valtakirjalle ei yleensä ole muotovaatimuksia, vaan se on vapaamuotoinen asiakirja. Esimerkiksi kiinteän omaisuuden myynnissä tai panttauksessa valtuutuksen on kuitenkin oltava maakaaren (MK, 540/995) mukaan kirjallinen valtakirja, josta ilmi valtuutetun nimi ja myytävä kiinteistö tai panttikirja. Valtuutuksen kiinteistön ostoa varten ei tarvitse olla kirjallinen. (Saarnilehto ym. 2004.)

Valtakirjatyyppit ovat sisällöltään vaihtelevia. Edellä mainittu kiinteän omaisuuden myynnissä käytettävä valtakirja on nimeltään yksilöity valtakirja. Yksilöidystä valtakirjasta käy aina ilmi valtuutetun nimi ja siinä määritellään oikeustoimi, jonka valtuutettu on kelpoinen tekemään. Tämä on tyypillinen valtakirjatyyppi esimerkiksi postilähetyksen noutoa tai muuta kertaluonteista oikeustointa varten. (Saarnilehto ym. 2004.)

Toinen valtakirjatyyppi on avoin valtakirja. Avoimessa valtakirjassa ei yksilöidä valtuutetun nimeä eikä toimia, johon valtakirja antaa kelpoisuuden. Tällaisessa valtakirjassa on yleensä vain teksti ”avoin valtakirja”, päiväys ja valtakirjan antajan nimi ja allekirjoitus. (Saarnilehto ym. 2004.) Joskus käytetään myös termiä avoin asianajovaltakirja, koska tätä valtakirjatyyppiä käytetään paljon tuomioistuini- ja viranomaisasioiden hoitoon. Avoin valtakirja onkin tyypillinen silloin, kun ei vielä etukäteen tiedetä, mihin toimiin valtuutusta tullaan tarvitsemaan.

Kolmas yleinen valtakirjatyyppi on yleisvaltakirja, jolla valtuuttaja antaa valtuutetulle laajan kelpoisuuden toimia puolestaan. Yleisvaltakirjaa käytetään tyypillisesti esimerkiksi jatkuvaan pankkiasioiden hoitoon. Tähän valtakirjatyyppiin yksilöidään yleensä monia erilaisia oikeustoimia ja voidaan antaa lisäksi oikeus tehdä myös muita samankaltaisia oikeustoimia. Yleisvaltakirja antaa pääsääntöisesti myös kelpoisuuden nostaa valtuuttajan puolesta kanne oikeudessa. (Saarnilehto ym. 2004.)

Valtuutetulle halussa pidettäväksi ja kolmannelle osapuolelle esitettäväksi tarkoitettuun asiakirjaan perustuva valtuutus peruutetaan siten, että valtuuttaja ottaa asiakirjan takaisin tai hävityttää sen. Valtuutetun on valtuuttajan pyynnöstä palautettava valtuuttamisasiakirja. (OikTL 15 §.) Jos valtakirja on kadonnut tai valtuuttaja ei muusta syystä voi saada sitä takaisin, se voidaan julistaa tehottomaksi. Hakemus tehottomaksi julistamisesta tehdään hakijan asuinpaikan käräjäoikeudelle. Hakemuksen tullessa hyväksytyksi käräjäoikeuden on julkaistava virallisessa lehdessä kuulutus, jonka mukaan valtakirja tulee tehottomaksi määräajan kuluttua. Määräaika voi olla korkeintaan 14 päivää kuulutuksesta. Määräajan kuluttua käräjäoikeuden on heti julistettava valtakirja tehottomaksi, jos esteitä ei ole. (OikTL 17 §.)

5.3.2 Asema-, sallimis- ja tilannevaltuutus

Asema-, sallimis- ja tilannevaltuutuksissa ei edellytä nimenomaisen tahdonilmaisun antamista tai asiakirjaa. Asemavaltuutus syntyy ulkonaisesti havaittavien olosuhteiden tai aseman perusteella. Oikeustoimilain (228/1929) 10 §:n mukaan, jos toisella on esimerkiksi työsuhteen tai sopimuksen vuoksi sellainen asema, johon lain tai yleisen tavan mukaan liittyy tietynlainen kelpoisuus toimia toisen puolesta, katsotaan hänet tämän kelpoisuuden rajoissa valtuutetuksi tekemään oikeustoimia. Asemavaltuutettuja saattavat toimitusjohtajan lisäksi olla esimerkiksi myyjä tai kiinteistön isännöitsijä, johtavaa asemaa yrityksessä tai yhteisössä ei siis vaadita (Saarnilehto ym. 2004). Asemavaltuutus peruutetaan poistamalla valtuutettu siitä asemasta, johon asemavaltuutus on perustunut (OikTL 14 §).

Myös sallimisvaltuutus syntyy ulkonaisesti havaittavien seikkojen perusteella. Sallimisvaltuutuksesta ei säädetä laissa, vaan se on oikeuskäytännön muodostama valtuutustapa. Jos joku sallii jatkuvasti toisen tehdä puolestaan oikeustoimia, päämies on sidottu näihin toisen puolestaan tekemiin oikeustoimiin. Olennaista on toimien toistuvuuden lisäksi se, että ulkopuoliset saavat päämiehen passiivisuudesta käsityksen siitä, että toisella on oikeus toimia hänen puolestaan. (Hoppu ym. 2020, 201.)

Tilannevaltuutus syntyy aina olosuhteiden ja tosiasioiden hetkellisen yhdistymisen vuoksi. Lisäksi kelpoisuus kyseisessä tilanteessa täytyy katsoa kohtuulliseksi ja perustelluksi. (Saarnilehto 2002.) Hyvänä esimerkkinä tästä epämääräiseksi kuvailtavasta valtuutustavasta toimii korkeimman oikeuden ennakkopäätös 1961 II 29, jonka otsikko kuuluu:

A:n tuotua autonsa korjattavaksi B:n korjaamolle B oli korjauksen jälkeen luovuttanut auton C:lle, joka oli tullut sitä noutamaan ja suorittanut korjauslaskun. Kun B:llä olosuhteet huomioon ottaen oli ollut oikeus pitää C:tä oikeutettuna saamaan auto huostaansa, hylättiin A:n vaatimus B:n velvoittamisesta korvaamaan vauriot, jotka olivat aiheutuneet autolle sen ollessa C:n hallussa.

Koska C tuli noutamaan autoa ja maksoi korjauslaskun, oli B:n oikeuden mukaan syytä olettaa, että hänellä oli oikeus saada auto hallintaansa.

5.3.3 Erityinen tiedonanto ja julkisesti tiedotettu valtuutus

Valtuutetulle annetun tiedonannon sijaan päämies voi toimittaa itse tiedon valtuutuksesta kolmannelle osapuolelle, tätä kutsutaan erityiseen tiedonantoon perustuvaksi valtuutukseksi. Erityisen tiedonannon voi antaa suullisesti tai kirjallisesti, tyypillistä on esimerkiksi puhelimitse tai sähköpostilla annettu valtuutus. Koska tämä tiedonanto korvaa valtakirjan, sen on sisällettävä samat asiat kuin valtakirjassa olisi esitettävä. Tiedonannossa on kerrottava myös valtuutetun kelpoisuus, mikäli sille halutaan asettaa rajat. (Saarnilehto ym. 2004.) Erityisellä tiedonannolla annettu valtuutus peruutetaan ilmoittamalla kolmannelle osapuolelle, ettei valtuutus ole enää voimassa (OikTL 12 §).

Valtuutuksesta voidaan tiedottaa myös julkisesti. Erona erityiseen tiedonantoon on se, ettei julkinen tiedonanto kohdistu määrättyyn kolmanteen osapuoleen, vaan se on laajan yleisön nähtävillä. Julkisesti tiedotettu valtuutus voidaan laittaa nähtäville esimerkiksi sanomalehteen tai yrityksen verkkosivulle. (Saarnilehto ym. 2004.) Julkisesti tiedotettu valtuutus peruutetaan ilmoittamalla peruutuksesta julkisesti samalla tavoin kuin valtuutuksesta on aiemmin ilmoitettu. Jos valtuutus on julkaistu sanomalehdessä, on peruutuksesta ilmoitettava samassa lehdessä. Jos valtuutusta ei esimerkiksi sanomalehden lakkauttamisen vuoksi voida peruuttaa samoin kuin se on annettu, on peruutuksesta tiedotettava muulla yhtä tehokkaalla tavalla. (OikTL 13 §.)

5.3.4 Toimeksiantovaltuutus

Toimeksiantovaltuutuksessa päämies ei ilmoita kolmannelle osapuolelle valtuutuksen olemassaolosta, vaan valtuutettu itse ilmoittaa toimivansa päämiehensä puolesta. Toimeksiantovaltuutus annetaan yleensä suullisesti. Yrityksen toimistotyöntekijälle voidaan esimerkiksi antaa tehtävä tilata tiettyjä toimistotarvikkeita. Tähän toimeksiantoon sisältyy valtuutus tehdä tilaus yrityksen nimissä. Valtuutus voidaan antaa myös kirjallisesti, mutta asiakirjaa ei ole tarkoitus esittää kolmannelle osapuolelle, eikä sitä siten voida käyttää valtakirjana. Kolmannen osapuolen on varmistettava päämieheltä valtuutuksen olemassaolo, jos hän ei luota valtuutetun ilmoitukseen. (Hoppu ym. 2020, 201–202.) Päämiehen valtuutetulle tekemään tiedonantoon perustuva valtuutus peruutetaan tiedottamalla valtuutetulle, ettei valtuutus ole enää voimassa (OikTL 18 §).

5.4 Valtuutetun toiminta päämiehen puolesta

Päämies tulee suhteessaan kolmanteen henkilöön välittömästi oikeutetuksi tai veloitetuksi valtuutetun tekemän oikeustoimen perusteella, valtuutetun jäädessä oikeustoimen ulkopuolelle. Valtuutetun on kuitenkin toimittava valtuutuksen rajoissa ja päämiehen nimissä. (OikTL 10 §.) Valtuutetun ylittäessä kelpoisuutensa,

oikeustoimi ei sido päämiestä. Kolmas osapuoli ei nauti vilpittömän mielen suojaa, sillä hänellä on mahdollisuus varmistua valtuutuksen ja sen perustaman kelppoisuuden olemassaolosta. (Hoppu ym. 2020, 202.)

Toimivallan osalta lähtökohtana on kolmannen osapuolen vilpittömän mielen suoja. Jos valtuutettu on toiminut vastoin päämieheltä saamiaan ohjeita ja vastapuoli tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että valtuutettu ylitti toimivaltansa, oikeustoimi ei sido päämiestä (OikTL 11 §). Vastapuolella ei ole mahdollisuutta selvittää valtuutetun toimivaltaa, koska se ei ilmene valtuutuksesta eikä sitä tarvitse vastapuolelle ilmoittaa. Jos vastapuoli nauttii vilpittömän mielen suojaa eli hän ei tieninyt eikä hänen olisi pitänyt tietää valtuutetun ylittävän toimivaltaansa, oikeustoimi sitoo päämiestä. Tästä poikkeuksena on toimeksiantovaltuutus, jossa oikeustoimi ei sido päämiestä, vaikka kolmas osapuoli olisi vilpittömässä mielessä (OikTL 11 §).

Jos henkilö esiintyy toisen valtuuttamana voimatta kuitenkin näyttää toimineensa valtuutuksen mukaan tai että päämieheksi ilmoitettu henkilö on hyväksynyt oikeustoimen, hän on velvollinen korvaamaan kolmannelle osapuolelle vahingon, jonka tämä kärsii siitä, ettei oikeustoimi sido päämieheksi ilmoitettua henkilöä. Jos kolmas osapuoli oli vilpillisessä mielessä, vahingonkorvausvelvollisuutta ei synny. (OikTL 25 §.)

5.5 Erityistilanteita

Jos valtuutus on annettu useammalla tavalla, on jokaisen peruutuksessa noudatettava kyseisen valtuutustavan peruutuksesta annettuja määräyksiä (OikTL 16 §). Jos valtuutus on annettu esimerkiksi valtakirjalla ja julkisena tiedonantona verkkosivulla, on valtuutus peruttava sekä ottamalla valtakirja valtuutetulta että ilmoittamalla valtuutuksen peruuttamisesta kyseisessä sanomalehdessä. Sellainen kolmas osapuoli, jolle peruutus on ilmoitettu erityisenä tiedonantona ei kuitenkaan ole oikeutettu vetoamaan siihen, ettei valtuutusta ole peruttu muulla tavalla (OikTL 16 §). Jos valtuuttajalla on aihetta epäillä, että valtuutettu valtuutuksen peruuttamisesta huolimatta aikoo tehdä oikeustoimen kolmannen osapuolen kanssa, on valtuuttajan ilmoitettava tälle kolmannelle osapuolelle, ettei valtuutus

ole enää voimassa. Jos valtuuttaja ei tee sitä ja kolmas osapuoli on vilpittömässä mielessä, valtuuttaja ei voi vedota valtuutuksen lakkaamiseen. (OikTL 19 §.)

Valtuuttajan kuollessa valtuutus pysyy voimassa, ellei erityisistä seikoista toisin johdu. Oikeustoimi sitoo tällöinkin kuolinpesää, jos kolmas osapuoli ei tiennyt eikä hänen voida odottaa tienneen kuolemantapauksesta ja sen vaikutuksesta valtuutetun kelpoisuuteen. (OikTL 21 §.) Jos valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta rajoitetaan, valtuutetun sen jälkeen tekemällä oikeustoimella ei ole enempää vaikutusta kuin sillä olisi ollut valtuuttajan itsensä tekemänä (OikTL 22 §). Valtuutetun kuollessa valtuutus lakkaa.

Valtuuttajan mennessä konkurssiin valtuutus jää voimaan. Sillä ei kuitenkaan käytännössä ole enää vaikutusta, koska valtuutetun sen jälkeen tekemät oikeustoimet eivät sido konkurssipesää. (OikTL 23 §.) Valtuutetun konkurssilla ei pääsääntöisesti ole vaikutusta valtuutukseen (Hoppu ym. 2020, 206).

6 TOIMIVA OPPIMATERIAALI

6.1 Opetussuunnitelman asettamat tavoitteet

Tässä pääluvussa kuvaamme toimivan sähköisen oppimateriaalin piirteitä sekä yleisellä tasolla, että huomioiden sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojakson tavoitteet ja pedagogiset menetelmät. Tämä opinnäytetyö sijoittuu paitsi juridiikan alalle myös aikuiskasvatuksen kentälle, sillä oppimateriaalia käytetään ammattikorkeakoulussa, joka on osa aikuiskasvatusta. Tässä luvussa käsitellään pedagogisia lähtökohtia ja oppimiseen liittyviä näkökulmia, jotka ovat oppimateriaalin luomisen pohjana.

Tarkoituksena on luoda toimiva oppimateriaali Tampereen ammattikorkeakoulun sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle. Opetussuunnitelman mukaan suoritettuaan opintojakson opiskelija tuntee sopimus- ja velvoiteoikeuden peruskäsitteet ja periaatteet sekä osaa hakea aihepiiriin liittyvää tietoa ja analysoida ja ratkaista oikeudellisia ongelmia. Opintojakson sisällöksi on mainittu muiden muassa oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen. (Tampereen ammattikorkeakoulu n.d.) Oppimateriaalia luodessamme on tärkeää huomioida opetussuunnitelman asettamat tavoitteet. Hyvä oppimateriaali tukee niiden saavuttamista.

6.2 Hyvän oppimateriaalin piirteitä pedagogisesta näkökulmasta

Tarkoituksena on luoda oppimateriaali ammattikorkeakoulun käyttöön. Oppimateriaalin luomisessa tulee huomioida etä- ja lähiopetuksen tarpeet sekä hybridiopiskelun mahdollisuus. Oppimateriaali luodaan PowerPoint-esityksenä. PowerPoint on helppokäyttöinen ja soveltuu sekä etä- että lähiopetuksen tarpeisiin. Tuntipohdintatehtävä tukee vuorovaikutteisuutta niin lähi- kuin etäopiskelussakin. Materiaalin voi tutustua joko itsenäisesti tai käyttää luennon pohjana. Esitystä on myös helppo muokata myöhemmin, jotta varmistetaan tiedon ajantasaisuus.

Oppimateriaalin luomisessa on huomioitava opetussuunnitelman tavoitteiden ja toimeksiantajan toiveiden ja tarpeiden lisäksi myös se, millainen oppimateriaali

palvelee parhaiten opiskelijoiden oppimista. Opettamisen taustalla on aina oppimiskäsitys, jonka pohjalta luodaan oppimateriaalia. Tämän opinnäytetyön tuotoksen, oppimateriaalin, luomisen lähtökohtana on konstruktivistinen oppimiskäsitys.

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan opiskelija rakentaa eli konstruoi uutta tietoa aikaisempien kokemustensa, käsitystensä ja tietojensa pohjalta. Oppiminen on opiskelijan aktiivista toimintaa ja vaatii itseohjautuvuutta. Opettajan rooli konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan on tukea opiskelijaa ja auttaa pohtimaan ja oivaltamaan uutta. Oppiminen on tilannesidonnaista ja oppimistulokset ovat parempia, silloin kun opittavat aiheet liitetään todellisiin ongelmiin ja elämäntilanteisiin. (Tynjälä 1999, 38–63; Rauste-von Wright, von Wright & Soini 2003, 162–176.) Sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksoa opiskelevat opiskelijat ovat opiskelleet juridiikan perusteita ennen opintojakson alkua. Näin ollen oppimateriaalin keskeisimmät käsitteet varsinkin oikeustoimi ja oikeussubjekti ja niihin läheisesti liittyvät käsitteet ovat opiskelijoilla entuudestaan tuttuja. Tästä syystä oppimateriaalissa käsitteet avataan lyhyesti, kertauksenomaisesti. Oppimateriaalin tehtävät pohjautuvat todellisen elämän ongelmiin ja niiden tekeminen vaatii opiskelijan aktiivista toimintaa ja tukee oppimaan oppimisen taitoja, kuten tiedonhakutaitoja.

Opetushallitus on julkaissut e-oppimateriaalin laatukriteerit.

Vaikka teknologia muuttuu nopeasti niin oppaassa mainitut pedagogiset lähtökohdat ovat pysyneet samoina. Hyvän e-oppimateriaalin keskeisiä piirteitä on se, että oppimateriaali tukee yhteisöllisyyttä, aktivoi oppijan ajattelua, keskittyy opittavan aiheen ydinasioihin, tukee oppimisen taitoja sekä on helppokäyttöinen sekä ulkoasultaan pedagoginen (Ilomäki 2012, 11).

Opetushallituksen oppaassa mainitaan keskeisenä hyvän oppimateriaalin piirteinä myös ankkurointi todellisiin ongelmiin (Jaakkola 2012, 83). Oppimateriaalin asiakirjatehtävät vastaavat tähän. Edunvalvontavaltakirjan ja vapaamuotoisemman yksilöidyn valtakirjan laatiminen vastaavat todelliseen ja hyvin todennäköiseen tarpeeseen jokaisen opiskelijan elämässä.

Mikäli oppimateriaalissa tarjotaan opiskelijalle kerralla enemmän tietoa kuin hän pystyy käsittelemään, puhutaan kognitiivisesta ylikuormituksesta. Jotta opiskelijoiden keskittymiskyky säilyy ja työmuisti riittää käsittelemään oppimateriaalissa olevat asiat, on pedagogisesta näkökulmasta tärkeää kiinnittää huomiota siihen, ettei diaesitys sisällä liikaa tietoa. (Lammi 2009, 120–121.) Oppimateriaalia luodessamme tiivistämme keskeiset asiat PowerPoint-esitykseen ja karsimme epäoleellisen tiedon.

6.3 Käänteinen oppiminen

Opintojaksolla, jolle luomme oppimateriaalia, on toimeksiantajan mukaan käytössä opetusmenetelmänä käänteinen oppiminen (flipped learning). Bergmann ja Sams (2015) käänteisen oppimisen uranuurtajina ovat kehittäneet käänteistä oppimista pohtimalla sitä, mihin opiskelijat oikeasti tarvitsevat opettajaa ja oppitunteja sekä sitä voisiko luennoinnin sijaan oppitunnit käyttää siihen, mikä perinteisesti on totuttu tekemään kotona: asioiden soveltamiseen, ongelmanratkaisuun ja tehtävien tekemiseen.

Käänteisessä oppimisessä opiskelijoiden itseohjautuvuus korostuu. Opettaja luo mahdollisuudet oma-aloitteiseen opiskeluun ja tarjoaa opiskeltavan tiedon ennalta omaehtoisesti opiskeltavaksi. Teoria opiskellaan siis ennen oppituntia esimerkiksi oppikirjan, videon tai PowerPoint -esityksen muodossa. Näin yhteinen opiskeluaika oppitunneilla voidaan käyttää opitun tiedon soveltamiseen. Käänteiselle oppimiselle tyypillistä on oppimaan oppimisen taitojen vahvistuminen sekä se, että tehtäviä ratkaistessaan kaikki opiskelijat eivät työskentele saman aiheen ympärillä. Vaikka käänteisessä oppimisessä korostuu opiskelijan yksilöllisyys, on siinä merkittävässä roolissa myös yhteisöllisyys, jolle hyvän pohjan luo tehtävien tekeminen opettajan ohjaamana oppitunneilla. (Toivola, Peura & Humaloja 2017, 2 luku, 4 luku.)

Sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolla opiskelijat tutustuvat teoriaan ennalta ja tunneilla sovelletaan opittua case-tehtäviä tehden. Sen lisäksi opintojaksolla opiskelijat kirjoittavat pienryhmissä raportin, jonka aiheen he saavat itse va-

lita opintojakson sisällöistä. Oppimateriaalia luodessamme huomiomme käänteisen oppimisen merkityksen, jotta oppimateriaali tukee parhaalla mahdollisella tavalla opiskelijoiden oppimista.

6.4 Hyvän oppimateriaalin visuaalisia piirteitä

Pedagogisten näkökulmien lisäksi tulee pohdittavaksi se, millainen on hyvä PowerPoint-esitys, sillä oppimateriaali toteutetaan PowerPoint-esityksenä sekä tehtäväpaketina.

Myös Aalto-yliopisto on julkaissut opettajille suunnatun oppaan: Aalto-yliopiston tutkimuksen ja opetuksen strateginen tuki. (Hemminki, Leppänen & Valovirta 2013). Kyseinen opas pitää sisällään yliopisto-opettajan opetusosaamisen kannalta keskeisiä osa-alueita opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Oppaan (Hemminki ym. 2013, 24) mukaan PowerPoint-esitystä luodessa on tärkeää pohdita, onko se luennoinnin tukena vai itsenäinen materiaali. Tässä tapauksessa luodaan lähtökohtaisesti itsenäinen materiaali, jota voidaan kuitenkin käyttää myös luennoinnin tukena.

PowerPoint-esityksessä, joka toimii itsenäisen opiskelun materiaalina, paras teksti on kokonaisia lauseita, jotka ovat sellaisenaan ymmärrettäviä (Hemminki 2013, 25). Vältämme oppimateriaalin laatimisessa luetteloita ja kaavioita, joita ei ole selitetty, jotta materiaali pysyy ymmärrettävänä itsenäisenä esityksenä.

Kuvat ja symbolit paitsi miellyttävät silmää myös auttavat luomaan mielikuvia aiheesta sekä palauttamaan opittuja asioita mieleen (Lammi 2009, 103, 142). Värien avulla puolestaan voidaan diaesityksessä korostaa tiettyjä asioita, varsinkin punainen ja muut kirkkaat värit toimivat tässä tarkoituksessa. Värien voimakkuuden tulisi kuvastaa asian painoarvoa. Värien käytössä tärkeää on johdonmukaisuus. (Lammi 2009 66–69.) Oppimateriaalissa korostamme tärkeitä käsitteitä lihavoinnilla tai hyperlinkillä ja pyrimme johdonmukaisuuteen värien käytössä.

Tekstin luettavuus on tärkeä tekijä oppimateriaalissa. Paitsi sisällöllisesti myös visuaalisesti luettava teksti on mielekkäämpi. Teksti ei ole helposti luettavaa esimerkiksi siinä tapauksessa, jos valitaan fontti, jossa kirjaimet eivät erotu selkeästi toisistaan esim. iso i-kirjain ja pieni l-kirjain ovat saman näköisiä. Tulee myös kiinnittää huomiota siihen, ettei valitse liian montaa erilaista fonttia samaan esitykseen. Fonttivalinnan lisäksi kannattaa kiinnittää huomiota taustan valitsemiseen, jotta teksti erottuu selkeästi taustasta. (Lammi 2009, 82–90.) Fonttikoolla ei tässä oppimateriaalissa ole suuremmin merkitystä, sillä materiaalia ei ole tarkoitus esittää missään isossa tilassa.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

7.1 Suunnittelu ja raportin kirjoittaminen

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi keväällä 2021 toimeksiantajan tarpeesta ja mielenkiinnostamme sopimusoikeutta sekä aikuiskasvatusta kohtaan. Kesän aikana tutustuimme aihealueen kirjallisuuteen ja lainsäädäntöön sekä suunnittelimme opinnäytetyöprosessin etenemistä ja aikataulua. Lisäksi luimme opinnäytetyön arviointikriteerit. Elokuussa 2021 esittelimme aiheanalyysin opinnäytetyöseminaarissa.

Aloitimme opinnäytetyöraportin kirjoittamisen syyskuussa 2021. Kirjoittaminen ja lukeminen kulkivat rinnakkain prosessin aikana. Koska tällä opinnäytetyöllä on kaksi tekijää, jaoimme tietoperustan kirjoittamisen vastuualueet ja lopuksi tarkastelimme ja muokkasimme tekstiä yhdessä.

7.2 Oppimateriaalin luominen

Raportin tietoperustan oltua lähes valmis keskustelimme toimeksiantajan kanssa. Selvitimme toimeksiantajan tarkempia toiveita oppimateriaalin suhteen ennen sen tekemisen aloittamista. Olemme myös itse suorittaneet kyseisen opintojakson, joten siitäkin oli apua oppimateriaalin luomisessa.

Oikeustoimi ja oikeussubjekti käsitellään oppimateriaalissa hyvin lyhyesti ja kertauksenomaisesti, sillä käsitteet ovat opiskelijoilla aiemmalta opintojaksolta tuttuja. Lisäksi konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan uusi tieto rakentuu aiemmin opitun pohjalle. Koska kokemuksemme mukaan oletettavissa oli, että itse opinnäytetyötäkin käytetään osana opintojakson materiaalia, pidimme myös tietoperustan mahdollisimman tiiviinä, napakkana ja lukijaystävällisenä. Oppimateriaaliin on upotettu hyperlinkkejä, joita klikkaamalla opiskelija löytää lisää tietoa käsiteltävästä asiasta. Ääntä ja liikkuvaa kuvaa tuo valtuutusta käsittelevä Asianajotoimisto Fenno Oy:n (2022) lakikoulun videopotus, joka auttaa erityisesti auditiivisia oppijoita.

PowerPoint-esityksessä on pohdintakysymyksiä, jotka herättävät opiskelijoita muistelemaan aiemmin opittua ja miettimään aiheen kytköksiä omaan arkeensa. Tämä tukee konstruktivistista oppimiskäsitystä.

Tehtäväpakettiin oli alun perin tarkoituksena oli tehdä myös case-tyyppinen tehtävä, mutta totesimme muiden tehtävätyyppien tukevan paremmin tämän aihealueen oppimista. Oppimateriaalin luomisessa ja laajuudessa on huomioita, että aihe on pieni osa opintojakson kokonaisuutta.

7.3 Viimeistely

Opinnäytetyön oli alkuperäisen aikataulun mukaan tarkoitus olla valmis arvioitaviksi vuoden 2021 loppuun mennessä. Joulukuussa 2021 ei kuitenkaan järjestetty opinnäytetyöseminaaria, joten siirsimme työmme esittelyä tammikuun 2022 seminaariin. Seminaarissa oli paikalla opinnäytetyön ohjaaja sekä toimeksiantaja. Sen jälkeen vielä viimeistelimme työtä seminaarissa saamamme palautteen pohjalta. Kummankaan valmistuminen ei ollut kiinni opinnäytetyön valmistumisesta vuoden 2021 loppuun mennessä, sillä opiskelemme vielä kevätlukukaudella 2022. Toimeksiantajallakaan ei ollut kiire saada oppimateriaali käyttöön. Näin ollen aikataulun siirtämiselle ei ollut estettä.

Viimeistelyvaiheessa oikoluimme opinnäytetyön ja muokkasimme sekä yhdenmukaistimme tekstin aikamuotoja, kieliäsuua sekä lähdeviitteitä. Lähdeviittausten, fonttien sekä muun raportin ulkoasun osalta tarkistimme, että ne vastaavat TAM-Kin kirjallisen raportoinnin ohjetta. Valmis PowerPoint-esitys liitettiin osaksi raporttia ja toimitettiin muokattava versio siitä toimeksiantajalle. Tehtäväpaketin viimeistelyssä kiinnitimme huomioita materiaalin selkeyteen ja tiedon oikeellisuuteen. Tehtäväpaketti toimitettiin suoraan toimeksiantajalle, sillä esimerkiksi tenttikysymyksiä ei haluttu julkaista osana opinnäytetyötä.

7.4 Eettisyys

Vilkan (2021) mukaan eettisyys kulkee mukana läpi opinnäytetyöprosessin ja on osa hyvää tieteellistä käytäntöä ja lähdekritiikki on tärkeä opinnäytetyötä tehtäessä. Tässä opinnäytetyössä eettisyys on huomioitu kaikissa työvaiheissa. Opinnäytetyötä aloittaessa tehtiin opinnäytetyösopimus toimeksiantajan kanssa. Sovittiin muun muassa tekijänoikeuksista ja luottamuksellisten tietojen käsittelystä. Oppimateriaalia luotaessa oli erittäin tärkeää huomioida lähdemateriaalien luotettavuus. Opinnäytetyötä tehtäessä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan käyttämään alkuperäisiä lähteitä eli primaarilähteitä. Oppimateriaalia luotaessa oli kuitenkin perusteltua käyttää myös kyseisen kurssin kirjallisuuteen kuuluvia oppikirjoja lähteinä, sillä opiskelijat lukevat niitä opintojakson aikana. Kun oppikirjoja hyödynnetään, varmistetaan se, että oppimateriaalit käsittävät ne asiat, jotka ovat keskeisiä opintojakson aikana. Tiedon on oltava ajantasaista, luotettavaa ja muokattavissa. Olisi eettisesti arveluttavaa tarjota opiskelijoille opiskeltavaksi oppimateriaali, jonka tiedon oikeellisuutta ei ole tarkistettu. Riittävä perehtyneisyys aiheeseen mahdollistaa hyvän oppimateriaalin luomisen. Raportin kirjoittamisesakin lähdekritiikki sekä lähdemerkintöjen osaaminen ovat keskeisessä roolissa. On tärkeää erottaa oma ja lainattu teksti toisistaan selkeästi.

Koska kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, jolla on toimeksiantaja, on toimeksiantajan kanssa käytävä dialogi tärkeässä roolissa, jotta pystytään vastaamaan toimeksiantajan tarpeisiin. Koska tällä opinnäytetyöllä on kaksi tekijää, tuli opinnäytetyön arvioimisen oikeellisuuden varmistamiseksi eritellä työn arvioijalle kummankin tekijän osuus.

Tämä opinnäytetyö on kirjoitettu Tampereen ammattikorkeakoulun kirjallisen raportoinnin oppaan mukaan. Johdonmukaisuuden säilyttämiseksi olemme käyttäneet oppaan kirjoittamisessa toiseksi uusinta, vuonna 2019 päivitettyä versiota, sillä uusin versio ilmestyi kesken opinnäytetyöprosessin (TAMK 2019).

8 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa oppimateriaalia sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojaksolle. Tavoitteena oli luoda oppimateriaali, joka tukee kyseisen opintojakson osaamistavoitteiden saavuttamista ja opiskelijoiden oppimista niin lähi-, etä- kuin hybridiopiskelussa. Tavoitteeseen päästiin ja valmis oppimateriaali soveltuu toimeksiantajan tarpeeseen. Oppimateriaalista toimitettiin toimeksiantajalle muokattava versio, jotta oppimateriaali on helppo päivittää tarpeen mukaan. Opinnäytetyö vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Alun perin tutkimuskysymyksiä oli yksi enemmän: Miten oppimateriaalilla voidaan tukea etäopiskelua? Työn edetessä huomasimme kuitenkin tämän aiheen jäävän vähemmälle huomiolle. Opinnäytetyön tulee vastata kaikkiin tutkimuskysymyksiin, joten luovuimme kyseisestä tutkimuskysymyksestä. Siitä huolimatta aihetta on pohdittu opinnäytetyöprosessin aikana.

Oppimateriaalia voisi kehittää vielä myöhemmin opiskelijoilta saatavan palautteen perusteella. Palautetta ei tämän opinnäytetyöprosessin aikana pystytty keräämään, sillä opintojaksoa ei käsityksemme mukaan järjestetty opinnäytetyöprosessin aikana.

Aiheen rajaus oli onnistunut, sillä opinnäytetyöstä tuli laajuudeltaan sopiva. Haastavaa oli keskeisen tiedon esittäminen, menemättä liian yksityiskohtaisiin erityistapauksiin, sillä se ei ole opintojakson oppimistavoitteiden mukaista. Opinnäytetyö tuki ammatillista kehittymistämme. Tietomme aiheista oikeustoimi, oikeussubjekti ja edustaminen laajeni ja jäsenyi. Opimme mikä on lainopillinen menetelmä ja kuinka sitä sovelletaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä tehdessä. Opimme myös, millainen on toiminnallinen opinnäytetyö teoriassa ja käytännössä. Kirjoitus- ja tiedonhakutaitomme kehittyivät opinnäytetyöprosessin aikana.

Yhteistyö toimeksiantajan kanssa sujui hyvin läpi prosessin. Myös opinnäytetyön tekijöiden välinen yhteistyö oli erittäin sujuvaa. Olimme tehneet paljon yhteistyötä opintojen alusta asti, joten tunsimme toistemme työskentelytavat ja tiesimme tapojemme sopivan hyvin yhteen. Myös työnjako osoittautui toimivaksi. Molemmilla oli tietoperustan kirjoittamisessa omat vastualueet ja muu osuus tehtiin yhdessä

sekä kasvatusten, että Teamsin välityksellä. Toisen tekijän aiemmista kasvatustieteen opinnoista oli hyötyä oppimateriaalin pedagogisia lähtökohtia mietittäessä ja tietoperustan kirjoittamisessa.

Tämä opinnäytetyö yhdessä aiemmin opintojaksolle tehdyn opinnäytetyön kanssa ei kata kaikkea sopimus- ja velvoiteoikeuden opintojakson sisältöä. Näin ollen jatkotutkimusaihe olisi luoda oppimateriaalia seuraaviin opintojakson aiheisiin liittyen: velka ja muut velvoitesuhteet, sopimustyyppit kuten irtaimen kauppa ja vakiosopimus, vahinkojen korvaaminen, perusteettoman edun palautus.

Toiseksi jatkotutkimuksen aiheeksi nostamme yhteistyön muiden ammattikorkeakoulujen kanssa. Näin voitaisiin kehittää oikeustradenomiopintojen oppimateriaaleja ja jakaa osaamista yli korkeakoulurajojen. Myös kansainvälinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi 2021, 153) suosittelee korkeakoulujen välistä yhteistyötä oikeustradenomiopintojen osalta.

Kolmantena jatkokehityksen aiheena voisi olla oppimateriaalin muokkaaminen soveltuvaksi TAMKin Proakatemiaan yrittäjäjuridiikan opintojaksolle. Kyseisen opintojakson opiskelijat eivät ole meneillä olevissa opinnoissaan opiskelleet juridiikan peruskäsitteitä aiemmin, joten heitä palvelisi materiaali, jossa olisi laajemmin käsitelty myös peruskäsitteet oikeustoimi ja oikeussubjekti.

LÄHTEET

Asianajotoimisto Fenno Oy. 2022. Lakikoulu. <https://www.fennolaw.fi/lakikoulu/>

Bergmann, J. & Sams, A. 2015. Flipped Learning: Gateway to Student Engagement, International Society for Technology in Education. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=5880784>

Hakala, J. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.

Hemminki, M., Leppänen, M. & Valovirta, T. 2013. Innostu ja onnistu opetuksessa. Helsinki: Aalto-yliopiston tutkimuksen ja opetuksen strateginen tuki. <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/11856/isbn9789526054841.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki: Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf

Hoppu, E., Hoppu, K. & Hoppu, K. 2020. Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. Helsinki: Alma Talent. Päivitetty 15.11.2020. Luettu 10.1.2022. Vaatii käyttöoikeuden. [https://verkkokirjahylly-almatalent.fi.libproxy.tuni.fi/teos/CADBCXETEB#/kohta:KAUPPA-\(\(20\)JA\(\(20\)VARALLISUUSOIKEUDEN\(\(20\)P\(\(c4\)\(\(c4\)PIIRTEET\(\(20\)piste:b0](https://verkkokirjahylly-almatalent.fi.libproxy.tuni.fi/teos/CADBCXETEB#/kohta:KAUPPA-((20)JA((20)VARALLISUUSOIKEUDEN((20)P((c4)((c4)PIIRTEET((20)piste:b0)

Ilomäki, L. 2012. Erilaiset e-oppimateriaalit. Teoksessa Ilomäki, L. (toim.) Laatu e-oppimateriaaleihin. E-oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessä. Oppaat ja käsikirjat 2012:5. 2. painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 7–11. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/144415_laatu_e-oppimateriaaleihin_2.pdf

Jaakkola, T. 2012. Anna oppijan kohdata opittavan ilmiön monimutkaisuus. Teoksessa Ilomäki, L. (toim.) Laatu e-oppimateriaaleihin. E-oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessä. Oppaat ja käsikirjat 2012:5. 2. painos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 82–85. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/144415_laatu_e-oppimateriaaleihin_2.pdf

Karttunen, T., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T. & Valtonen, M. 2017. Juridiikan perusteet. 5.–6. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Karvi. 2021. Oikeustieteellisen alan Korkeakoulutuksen arviointi https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/11/KARVI_2221.pdf

Keinänen, A. & Väättänen, U. 2016. Empiirinen oikeustutkimus – Mitä ja milloin? Teoksessa Miettinen, T. (toim.) Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta.

KKO:1961-II-29.

Kurki, V. 2018a. Ei vain oikeuskelpoisuutta – oikeussubjektikäsitteemme ongelmia ja uudelleenarviointia. *Lakimies* 5/2018, 469.

Kurki, V. 2018b. Voiko tekoäly olla oikeussubjekti? *Lakimies* 7–8/2018, 820–839.

Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389.

Laki edunvalvontavaltuutuksesta 25.5.2007/648.

Laki holhustoimesta 1.4.1999/442.

Laki kauppaedustajista ja myyntimiehistä 8.5.1992/417.

Laki varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista 1929/228.

Lammi, O. 2009. Vaikuta visuaalisesti laadi selkeä esitys.

Maakaari 12.4.1995/540.

Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624.

Prokuralaki 2.2.1979/130.

Rauste-von Wright, M., von Wright, J & Soini, T. 2003. *Oppiminen ja koulutus*. 9. uud. p. Helsinki: WSOY.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Saarnilehto, A. 2002. Tilannevaltuutus. *Oikeustieto* 6/2002, 16.

Saarnilehto, A., Annola, V., Hemmo, M., Karhu, J., Kartio, L., Tammi-Salminen, E., Tolonen, J., Tuomisto, J. & Viljanen, M. 2004. *Varallisuusosoikeus*. Helsinki: Alma talent. Päivitetty 15.6.2019. Luettu 15.12.2021. Vaatii käyttöoikeuden. <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.libproxy.tuni.fi/teos/EAIBGXC-TDG#kohta:VARALLISUUSOIKEUS/piste:t1J>

Saarnilehto, A. & Annola, V. 2018. *Sopimusoikeuden perusteet*. 8. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

Salonen, K. 2013: *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön*. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun Puheenvuoroja 72. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

TAMK. 2019. Kirjallisen raportoinnin opas. Luettu: 15.3.2022. https://content-webapi.tuni.fi/proxy/public/2020-04/intra_kirjallisenraportoinninohje2020_v6.pdf

Tampereen ammattikorkeakoulu. n.d. Liiketalouden tutkinto-ohjelma, päivätoteutus, juridiikka. Opinto-opas. Luettu 16.9.2021 <https://opinto-opas-ops.tamk.fi/index.php/fi/167/fi/49598/19LITA/1039/year/2020>

Toivola, M., Peura, P. & Humaloja, M. 2017. Flipped learning. Käänteinen oppiminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena – konstruktivistien oppimiskäsityksen perusteita. Helsinki: Tammi.

Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412.

Vilkkä, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä – ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. PowerPoint-esitys

Oikeussubjekti, oikeustoimi ja edustaminen

Anna Saarinen

Hanna Toivaala

Huhtikuu 2022

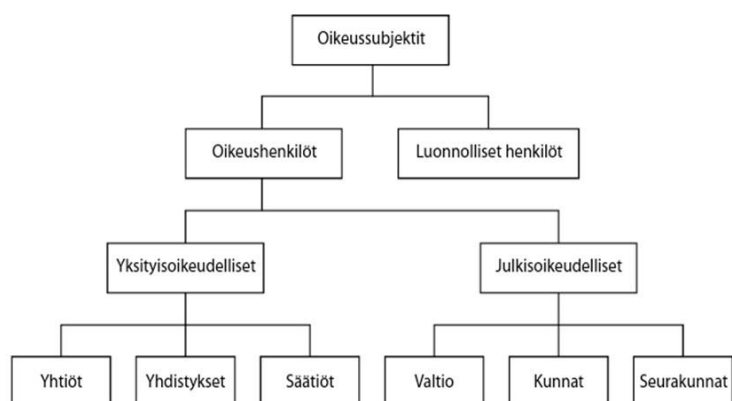
Pohdi

- Muistele ensimmäisen vuoden juridiikan opintoja ja pohdi:
 - Mikä on oikeussubjekti?
 - Mitä nimitystä arkipuheessa käytetään luonnollisesta henkilöstä?

Visa Kurki: Voiko tekoäly olla oikeussubjekti?
<https://www.edilex-fi.libproxy.tuni.fi/lakimies/19330.pdf>

Lue ja keskustele:
Voiko tekoäly olla oikeussubjekti?

Luonnollinen henkilö - ihminen

- **Oikeuskelpoisuus** alkaa syntymästä ja päättyy kuolemaan.
- Oikeustoimikelpoisuus saavutetaan 18-vuotiaana.
 - Alaikäisen asioita hoitaa edunvalvoja, yleensä huoltaja.
 - Rajoitettu oikeustoimikelpoisuus jo aiemmin, oikeus tehdä vähäisiä ja tavanomaisia oikeustoimia.
 - 15 vuotta täyttänyt saa itse solmia ja purkaa työsopimuksen.
- Oikeustoimikelpoisuutta voidaan rajoittaa henkilön eläessä, esim. toimintakyvyn heikentyessä.
 - Ensisijaisesti määrätään kuitenkin [edunvalvoja](#).
- Oikeudellinen vastuunalaisuus syntyy ennen oikeustoimikelpoisuutta.
 - [Rikosoikeudellinen](#) vastuu alkaa 15-vuotiaana.
 - [Vahingonkorvausvastuulle](#) laki ei tunne ikärajaa.

Oikeushenkilö – oikeusjärjestyksen luoma henkilötyyppi

Yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt ovat henkilöiden yhteenliittymiä.

Esim. osakeyhtiö, avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, säätiö.

Syntyy pääsääntöisesti rekisteröimällä.

Julkisoikeudelliset oikeushenkilöt käyttävät julkista valtaa.

Esim. Suomen valtio, kunnat, Suomen Pankki, Kansaneläkelaitos.

Pohdi

- Mikä on oikeustoimi?
- Millaisia oikeustoimi olet tehnyt viimeisen viikon aikana?

Oikeustoimi

- Oikeussubjektin tahdonilmaisu, jonka seurauksena hän pyrkii muuttamaan, perustamaan tai kumoamaan oikeussuhteen.
- **Yksipuolinen** oikeustoimi on esim. testamentti.
- **Kaksipuolisia** oikeustoimia kutsutaan sopimuksiksi.
- Voidaan tehdä usein vapaamuotoisesti, joko suullisesti tai kirjallisesti.
- Osa sopimuksista on määrämuotoisia, esim. kiinteistön kauppa.
- Sopimusten tekemisestä säädetään [oikeustoimilaissa](#) (Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 1929/228).

Pohdi

- Mitä tarkoittaa edustaminen?
- Mitä oikeustoimia et voi valtuuttaa tekemään puolestasi?

Edustaminen

Luonnollinen henkilö voi antaa oikeustoimen toisen luonnollisen henkilön tehtäväksi.

Oikeushenkilö tarvitsee aina luonnollisen henkilön edustajakseen.

Oikeustoimen toisen tehtäväksi antavaa kutsutaan päämieheksi ja hänen puolestaan toimivaa edustajaksi.

Edustus, josta käy ilmi edustajan päämies on välitöntä edustusta. Edustaja toimii siis päämiehensä puolesta.

Välillisessä edustuksessa edustaja toimii omilla nimissään ja oikeustoimi sitoo edustajaa.

Lakisääteisessä edustuksessa edustus perustuu lain määräykseen (esim. edunvalvojat, konkurssipesien hoitajat).

Edustuksen perustuessa henkilön antamaan tahdonilmaisuuksiin on kyse tahdonvaltaisesta edustuksesta.

Edunvalvonta

- Alle 18-vuotiaalla on aina edunvalvoja, yleensä hänen huoltajansa.
- Esim. muistisairaana vanhuksen edut turvataan ensisijaisesti määräämällä hänelle edunvalvoja.
- Edunvalvojan määrää käräjäoikeus tai Digi- ja väestötietovirasto.
- Toimintakyvyn heikkenemiseen voi varautua tekemällä [edunvalvontavaltuutuksen](#).
 - Tehtävä oikeustoimikelpoisena ennen toimintakyvyn heikkenemistä.
 - Noudatettava testamentin muotovaatimuksia (esim. kaksi esteetöntä todistajaa).
 - Tulee voimaan vasta toimintakyvyn heikennyttyä ja holhousviranomaisen vahvistamana.

Prokura

- [Yleisvaltuutus](#), jonka elinkeinonharjoittaja on antanut luonnolliselle henkilölle yrityksensä edustamista varten.
- Prokuristin on aina toiminimen kirjoittaessaan osoitettava toimivansa prokuralla lisäämällä siitä merkintä (prokuristina, p.p. tai per procuram) allekirjoitukseen.
- Annetaan prokuraksi selitetyllä valtakirjalla tai rekisteröimällä kaupparekisteriin.
- Prokuristi ei saa luovuttaa kiinteää omaisuutta tai tontinvuokraoikeutta eikä hakea niihin kiinnitystä tai siirtää prokuraa toiselle henkilölle.

Kauppaedustaja

- [Elinkeinoharjoittaja](#), joka on sitoutunut toimimaan päämiehen puolesta tämän nimissä.
- Vain tarjousten välittäjä, ei saa tehdä oikeustoimia päämiehen puolesta ilman erillistä valtuutusta.
- Välitöntä edustusta, päämies on vastuussa sopimuksen täyttämisestä.
- Esim. rakennusalan edustusliikkeet.

Komissionsaaja

- Myy tai ostaa tavaroita omissa nimissään päämiehen lukuun.
- Välitöntä edustusta, komissionsaaja on vastuussa sopimuksen täyttämisestä.
- Kaupan kohteen omistusoikeus siirtyy suoraan myyjältä ostajalle.
- Esim. pörssin arvopaperikauppiat.

Valtuutus

Valtuutus on oikeustoimella perustettua edustusvaltaa, valtuuttajan on oltava oikeustoimikelpoinen.

Valtuutus antaa oikeuden tehdä oikeustoimen, muttei velvoita siihen. Säännöksiä on oikeustoimilain lisäksi useissa laeissa.

Kelpoisuus

- Osoittaa, mitä valtuutettu voi tehdä päämiehen puolesta kolmannen osapuolen kanssa.
- Ilmenee valtuutuksesta.
- Esim. päämiehen omistaman henkilöauton myynti.

Toimivalta

- Osoittaa, mitä päätöksiä valtuutettu voi tehdä päämiehen puolesta kelpoisuuden sisällä.
- Ei yleensä ilmene valtuutuksesta, perustuu päämiehen ja valtuutetun sopimukseen.
- Esim. henkilöautoa ei saa myydä alle 5000 eurolla.

Valtakirjavaltautus

Vapaamuotoinen asiakirja, ei pääsääntöisesti muotovaatimuksia.

Kiinteän omaisuuden myynnissä tai panttauksessa oltava kirjallinen sekä siitä on käytävä ilmi valtuutetun nimi ja myytävä kiinteistö tai panttikirja.

Valtakirjavaltautus peruutetaan siten, että valtuuttaja ottaa valtakirjan takaisin tai hävittää sen. Valtuutettu on velvollinen pyynnöstä palauttamaan valtakirjan.

Jos valtakirja on kadonnut tai valtuuttaja ei muuten saa sitä takaisin, se voidaan julistaa tehottomaksi.

Yksilöidystä valtakirjasta käy aina ilmi valtuutetun nimi ja siinä määritellään oikeustoimi, jonka valtuutettu on kelpoinen tekemään.

- Tyypillinen valtakirjatyyppeä esim. postilähetyksen noutoa varten.

Avoimessa valtakirjassa ei yksilöidä valtuutetun nimeä eikä oikeustoimia, joihin valtakirja antaa kelpoisuuden. Sisältää yleensä vain tekstin "avoin valtakirja" tai "avoin asianajovaltakirja", päiväyksen ja valtakirjan antajan nimen sekä allekirjoituksen.

- Käytetään paljon viranomaisasioiden hoitoon.
- Tyypillinen silloin, kun ei etukäteen tiedetä, mihin toimiin tullaan tarvitsemaan.

Yleisvaltakirjalla valtuuttaja antaa valtuutetulle laajan kelpoisuuden toimia puolestaan. Valtakirjaan yksilöidään yleensä monia erilaisia oikeustoimia ja lisäksi annetaan oikeus tehdä muita samankaltaisia oikeustoimia.

- Tyypillinen esimerkiksi jatkuvassa pankkiasioiden hoidossa.

Asema-, sallimis- ja tilannevaltuutus

Eivät edellytä tahdonilmaisun antamista tai asiakirjaa.

Asemavaltuutus syntyy ulkonaisesti havaittavien olosuhteiden tai aseman perusteella.

- Esimerkiksi toimitusjohtaja tai isännöitsijä.
- Peruutetaan poistamalla valtuutettu asemasta, johon valtuutus on perustunut.

Sallimisvaltuutus on oikeuskäytännön muodostama valtuutustapa.

- Jos joku sallii toisen tehdä jatkuvasti oikeustoimia puolestaan, päämies on sidottu toisen puolestaan tekemiin oikeustoimiin.

Tilannevaltuutus syntyy olosuhteiden ja tosiasioiden hetkellisen yhdistymisen vuoksi. Myös kelpoisuus on katsottava kohtuulliseksi ja perustelluksi.

- "Oli syytä olettaa, että toisella oli tässä tilanteessa oikeus tehdä oikeustoimi."

Eriyiseen tiedonantoon perustuva valtuutus

- Päämies toimittaa tiedon valtuutuksesta kolmannelle osapuolelle.
- Suullisesti tai kirjallisesti, esim. puhelimitse tai sähköpostilla.
- Sisällettävä samat asiat, kuin valtakirjassa olisi esitettävä.
- Peruutetaan ilmoittamalla kolmannelle osapuolelle, ettei ole enää voimassa.

Julkisesti tiedotettu valtuutus

- On laajan yleisön nähtävillä.
- Voidaan laittaa esim. sanomalehteen tai yrityksen verkkosivulle.
- Peruutetaan ilmoittamalla peruutus julkisesti samoin, kuin valtuutuksesta on aiemmin ilmoitettu.

Toimeksiantovaltuutus

- Annetaan yleensä suullisesti, voidaan antaa myös kirjallisesti mutta valtakirjaa ei ole tarkoitus esittää kolmannelle osapuolelle.
- Valtuutettu itse ilmoittaa toimivansa päämiehen puolesta.
- Esim. toimistotyöntekijälle annetaan toimeksianto tilata tarvikkeita, toimeksianto sisältää valtuutuksen.
- Kolmannen osapuolen varmistettava päämieheltä valtuutuksen olemassaolo, jos hän ei luota valtuutetun ilmoitukseen.
- Peruutetaan tiedottamalla valtuutetulle, ettei valtuutus ole enää voimassa.

Valtuutetun toiminta päämiehen puolesta

- Valtuutetun toimiessa valtuutuksen rajoissa ja päämiehen nimissä, päämies tulee oikeustoimen osapuoleksi valtuutetun jäädessä sen ulkopuolelle.
- Valtuutetun ylittäessä kelpoisuutensa, oikeustoimi ei sido päämiestä.
- Kolmas osapuoli ei nauti vilpittömän mielen suojaa, koska hänellä on mahdollisuus varmistua kelpoisuuden olemassaolosta.
- Toimivallassa lähtökohtana kolmannen osapuolen vilpittömän mielen suoja, koska ei mahdollisuutta selvittää valtuutetun toimivaltaa.
- Jos kolmas osapuoli tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää toimivallan ylityksestä, oikeustoimi ei sido päämiestä.
- Jos kolmas osapuoli ei tiennyt eikä hänen olisi pitänyt tietää toimivallan ylityksestä, oikeustoimi sitoo päämiestä (poikkeuksena toimeksiantovaltuutus).

Erityistilanteita

- Jos valtuutus on annettu useammalla tavalla, on se myös peruutettava jokaisen valtuutustavan mukaisin määräyksin.
- Jos peruutus ilmoitettu erityisenä tiedoksiantona, ei oikeutta vedota siihen, ettei peruutusta ole tehty muin tavoin.
- Valtuuttajan kuollessa valtuutus pysyy pääsääntöisesti voimassa. Tällöin oikeustoimi sitoo kuolinpesää, jos kolmas osapuoli ei tiennyt eikä hänen olisi pitänyt tietää kuolemantapauksesta ja sen vaikutuksesta valtuutukseen.
- Jos valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta rajoitetaan, valtuutetun sen jälkeen tekemällä oikeustoimella on korkeintaan se vaikutus, kuin valtuuttajan tekemällä olisi ollut.
- Valtuutetun kuollessa valtuutus lakkaa.
- Valtuuttajan mennessä konkurssiin valtuutus jää voimaan, mutta oikeustoimet eivät sido konkurssipesää.
- Valtuutetun konkurssilla ei pääsääntöisesti ole vaikutusta valtuutukseen.

Lähteet

- Asianajotoimisto Fenno Oy. 2022. Lakikoulu. <https://www.fennoaw.fi/lakikoulu/>
- Hoppu, E., Hoppu, K. & Hoppu, K. 2020. Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. Alma Talent Verkkojulkaisu.
- Karttunen, T., Laasanen, H., Sippei, L., Uitto, T., & Vaitonen, M. 2017. Juridikaan perusteet (5.-6. painos). Sanoma Pro Oy.
- Kurki, V. 2018a. Eivain oikeuskelpoisuutta - oikeussubjektiksi olemme ongelmia ja uudelleenarviointia. Lakimies 5/2018, 469.
- Kurki, V. 2018b. Voiko tekoäly olla oikeussubjekti? Lakimies 7-8/2018, 820-839.
- Laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389.
- Laki edunvalvontavaltuutuksesta 25.5.2007/648.
- Laki holhustoimesta 1.4.1999/442.
- Laki kauppaedustajista ja myyntimiehistä 8.5.1992/417.
- Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 1929/228.
- Maakaari 12.4.1995/540.
- Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624.
- Prokuralaki 2.2.1979/130.
- Rikoslaki 19.12.1889/39.
- Saarnilehto, A. 2002. Tilannevaluutus. Oikeustieto 6/2002, 16.
- Saarnilehto, A. & Annola, V. 2018. Sopimusoikeuden perusteet. 8., uudistettu painos. Alma Talent.
- Saarnilehto, A., Annola, V., Hemmo, M., Karttu, J., Kartio, L., Tammi-Salmiinen, E., Tolonen, J., Tuomisto, J. & Viljanen, M. 2004. Varallisuus oikeus. Sanoma Pro.
- Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412.